

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

ЗАТВЕРДЖЕНО
Протокол засідання
Вченої ради факультету
філології та масових комунікацій
від 21 лютого 2024 №6

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ
щодо написання, оформлення та захисту курсових робіт
для студентів спеціальності
«Середня освіта. Українська мова і література»,
«Філологія. Українська мова та література»
денної та заочної форм навчання

УДК 001.891(076)

ББК 73я73

Методичні поради щодо написання, оформлення та захисту курсових робіт (для студентів спеціальності «Середня освіта. Українська мова та література», «Філологія. Українська мова та література» (денної та заочної форм навчання). – Київ: МДУ, 2024. – 30 с.

Розробник: І. В. Мельничук, доцент кафедри української філології, доцент кафедри української філології, О. В. Євмененко, доцент кафедри української філології.

Рецензенти: М.М. Коновалова, доцент кафедри української філології
В. О. Дворянкін, доцент кафедри української філології

З'ясовуються особливості організації наукового дослідження при написанні кваліфікаційних та курсових робіт. Подано методичні рекомендації стосовно таких основних етапів, як вибір теми, визначення об'єкта, предмета і методів дослідження, збирання та систематизація матеріалу, вивчення літератури, оформлення результатів наукових пошуків.

Методичні поради розглянуті та затверджені на засіданні вченої ради факультету філології та масових комунікацій МДУ (Протокол № 7 від «18» лютого 2024 року)

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Один із складових елементів підготовки майбутніх фахівців у вищому навчальному закладі – виконання курсових робіт. Відповідно до концептуальних положень реформування вищої освіти в Україні та необхідності переходу до європейської моделі вищої освіти, сформульованих у нормативних документах Міністерства освіти і науки України, висунуто нові вимоги до підготовки та оформлення курсових робіт, обов'язкові для виконання.

Кваліфікаційна робота – це випускна робота наукового змісту, що має внутрішню єдність і відображає хід і результати розробки обраної теми. Вона повинна відповідати сучасному рівню розвитку науки, а її тема – **бути актуальною**. Сукупність отриманих у такій роботі результатів повинна свідчити про наявність у її автора навичок наукової праці в обраній галузі професійної діяльності. Кваліфікаційна робота повинна адекватно відображати як загальнонаукові, так і спеціальні **методи наукового пізнання**, правомірність використання яких всебічно обґрунтована в кожному конкретному випадку.

Зміст кваліфікаційних робіт характеризують **оригінальність, унікальність і неповторність** наведених даних. Основою змісту є принципово новий матеріал, що включає опис нових факторів, явищ і закономірностей, або узагальнення раніше відомих положень із інших наукових позицій або у зовсім іншому аспекті. У кваліфікаційних роботах в найбільш систематизованому і послідовному вигляді фіксуються як вихідні передумови наукового дослідження, так і весь його перебіг і отримані внаслідок цього результати. Причому тут не просто описуються наукові факти, а проводиться їх **всебічний аналіз**. Зміст роботи також характеризується наявністю в ній **дискусійного і полемічного матеріалу**. Специфічні не тільки зміст роботи, а

й форма його викладу, із високим ступенем **наукового абстрагування, аргументованістю** суджень і **точністю** даних.

Написання кваліфікаційних робіт є обов'язковим завершальним етапом підготовки. Вона має бути концентрованим вираженням здобутих слухачем у процесі навчання знань, умінь та навичок і повинна довести опанування слухачем теорії та практики.

Виконання кваліфікаційних робіт передбачає досягнення одночасно як навчальної, так і дослідницької мети, бо автор роботи, з одного боку, повинен продемонструвати повноту засвоєння навчального матеріалу, широту ознайомлення з літературою із певної проблеми, а з іншого – виявити вміння аналізувати конкретні факти, узагальнювати їх, робити обґрунтовані та правильні висновки.

Метою кваліфікаційних робіт є застосування набутих у процесі навчання теоретичних знань і практичних навичок для самостійного розв'язання конкретної актуальної проблеми юридичної міжнародної проблеми та практики на підставі критичного аналізу та узагальнення існуючої інформації з обраної проблеми, проведення власних досліджень, виконання розробок та формування прикладних адресних рекомендацій для розв'язання проблеми.

Отже, основними завданнями кваліфікаційних робіт :

- використання вмінь і навичок формулювання, опису і розв'язання проблем теорії та практики міжнародних відносин;
- вироблення системного підходу до розгляду проблем, виявлення закономірностей і тенденцій у розвитку держав, застосування та розвиток умінь наукового дослідження, категоріального й теоретичного відображення подій, що відбуваються в державах;
- використання вмінь роботи з літературою, нагромадження і перероблення інформації з проблеми, аналізу різноманітної емпіричної інформації, її статистичної і комп'ютерної обробки;
- вироблення вмінь обґрунтовувати напрями практичного вдосконалення

практики, використання нагромадженого в Україні та за кордоном передового досвіду;

- презентація вмінь роботи над текстом, його редагування, літературну обробку, дотримання норм оформлення текстів відповідно до існуючих стандартів.

Із зазначених завдань випливає, що кваліфікаційних робіт характеризуються всіма ознаками наукової праці.

Перелік компетентностей та програмних результатів відповідно до ОПШ «Середня освіта. Українська мова і література».

Загальні компетентності:

- Здатність діяти соціально відповідально та громадянські свідомо на основі загальнолюдських ціннісних орієнтирів, дотримуватися основ безпеки професійної діяльності та здорового способу життя. (КЗ-1)
- Здатність володіти базовими знаннями з методології наукових досліджень в обсязі, необхідному для здійснення професійної науково-дослідної діяльності. (КЗ-2)
- Здатність до збору, обробки, збереження, продукування і передачі професійно важливої інформації з метою її використання в рамках професійного, дослідницького контенту. (КЗ-3)
- Здатність ефективно формувати комунікаційну стратегію; працювати в команді з дотриманням етичних норм та цінностей мультикультурного суспільства; здійснювати наукову полеміку та спілкування державною та іноземною мовами. (КЗ-4)
- Здатність вчитися самостійно і автономно, розробляти власну траєкторію саморозвитку упродовж життя. (КЗ-5)
- Здатність використання інформаційних і комунікаційних технологій. (КЗ-6)
- Здатність генерувати нові ідеї (креативність). (КЗ-7)

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

- Здатність діагностувати і оцінити рівень розвитку, досягнення та освітніх потреб особистості школяра. (КП-1)
- Здатність до міждисциплінарної взаємодії й уміння співпрацювати з представниками інших галузей гуманітарного знання в ході розв'язання науково-дослідних і прикладних завдань; (КП-2)
- Здатність розуміти і застосовувати освітні теорії та методології в якості основи для навчання і організації позааудиторної виховної роботи. (КП-3)
- Здатність діяти у відповідності до вимог професійного обов'язку, демонструвати професійну поведінку, що відповідає принципам та нормам педагогічної деонтології, психології спілкування. (КП-4)

- Здатність організувати навчально-виховний процес у межах викладання предмету спеціалізації з урахуванням соціального контексту і розвитку учнів. (КП-5)
- Здатність організувати навчально-виховний процес у межах викладання предмету спеціалізації з урахуванням соціального контексту і розвитку учнів. (КП-6)
- Здатність створювати і підтримувати психологічно безпечні умови навчання, освітні умови для саморозвитку і самореалізації в рамках освітнього середовища. (КП-7)
- Здатність упроваджувати ефективні педагогічні, ІКТ технології для забезпечення якості освіти відповідно до державних стандартів, задоволення потреб здобувачів освіти, батьків. (КП-8)
- Здатність використовувати відповідну термінологію та форм вираження дисципліни в усній та письмовій формах українською та іноземною мовами. (КП-9)
- Здатність володіти методами наукового аналізу і структурування мовного й літературного матеріалу з урахуванням класичних і новітніх методологічних принципів. (КП-10)
- Здатність осмислювати мистецтво слова як систему систем, розуміти еволюційний шлях розвитку вітчизняного і світового літературознавства. (КП-11)
 - Володіння сучасними інформаційними технологіями та здатність застосовувати їх в сфері лінгвістики. (КП-12)

Програмні результати:

Знання:

- принципів, підходів, умов реалізації Державних стандартів освіти, організації профільного навчання у закладах середньої освіти; (РН-1)
- психологічних механізмів ділового спілкування, психологічних основи виникнення конфліктів і способів їх уникнення у професійній діяльності; (РН-2)
- сутності, психофізіологічних основ та особливостей педагогічної творчості вчителя, майстерності, творчої педагогічної діяльності; (РН-3)
- основних законодавчих актів у сфері охорони праці в галузі освіти, особливостей організації охорони праці у закладах освіти; (РН-4)
- методології та організації наукового дослідження; (РН-5)
- з української філології (теорія та історія лінгвістики, теорія літератури, історія літературознавства), іноземної мови та зарубіжної літератури, включаючи методику їх викладання у вищій школі (РН-6)

Вміння:

- аналізувати основні напрями реформування освіти в Україні і зарубіжних країнах; сформулювати і оцінити проблеми щодо проведення реформ на різних рівнях освіти; (РН-7)

- обирати методи і прийоми диференціації (індивідуалізації) навчання учнів старшої і профільної школи відповідно до специфіки предмету спеціалізації; (PH-8)
- реалізовувати основні управлінські функції аналізу, прогнозування, організації, контролю, самоконтролю в процесі організаційно-методичної, навчально-методичної, науковометодичної, виховної та інших видів діяльності. (PH-9)
- застосовувати теоретичні знання сучасних наукових парадигм, освітніх концепцій, педагогічних теорій для використання у практичній діяльності вчителя відповідно до спеціалізації; (PH-10)
- визначати та застосовувати сучасні педагогічні (ІКТ) технології навчання у старшій школі; (PH-11)
- управляти діями учнів щодо запобігання виникненню нещасних випадків; (PH-12)
- проводити педагогічне дослідження з використанням іншомовних джерел інформації, застосовувати теоретичні і емпіричні методи дослідження педагогічних явищ і процесів на засадах міждисциплінарності, компаративістики; (PH-13)
- оформляти і презентувати результати у кваліфікаційній роботі за обраною проблемою; (PH-14)
- формулювати дослідницьку задачу, для її розв'язання збирати необхідну інформацію та формулювати висновки, які можна захищати в науковому контексті; (PH-15)
- працювати в групі продуктивно, відіграючи провідну роль в окремих випадках, головуючи під час дебатів та дискусій у міжнародній та мультикультурній групі; (PH-16)
- виконувати критичний самоаналіз професійної діяльності з метою її удосконалення. (PH-17)

Комунікація:

- володіння педагогічною технікою професійно-педагогічного спілкування; (PH-18)
- демонстрування готовності до міждисциплінарної взаємодії з уміння, співпраці з представниками інших галузей гуманітарного знання в ході розв'язання професійних завдань; (PH-19)

Автономія і відповідальність:

- здійснення етично виправданої професійної поведінки в різних ситуаціях педагогічної діяльності (ситуаціях ризику, конфлікту, морального вибору); (PH-20)
- створення безпечних умов життєдіяльності й навчання школярів. (PH-21)

Перелік компетентностей та програмних результатів відповідно до ОПШ «Філологія. Українська мова та література»

Загальні компетентності:

- Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово. (КЗ-1)
- Здатність бути критичним і самокритичним.(КЗ-2)
- Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.(КЗ-3)
- Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми. (КЗ-4)
- Здатність працювати в команді та автономно. (КЗ-5)
- Здатність спілкуватися іноземною мовою. (КЗ-6)
- Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. (КЗ-6)
- Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій. (КЗ-7)
- Здатність до адаптації та дії в новій ситуації. (КЗ-8)
- Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).(КЗ-9)
- Здатність проведення досліджень на належному рівні. (КЗ-10)
- Здатність генерувати нові ідеї (креативність). (КЗ-11)
- Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.(КЗ-12)

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

- Здатність вільно орієнтуватися в різних лінгвістичних напрямках і школах.(КП-1)
- Здатність осмислювати літературу як полісистему, розуміти еволюційний шлях розвитку вітчизняного і світового літературознавства. (КП-2)
- Здатність до критичного осмислення історичних надбань та новітніх досягнень філологічної науки. (КП-3)

- Здатність здійснювати науковий аналіз і структурування мовного / мовленнєвого й літературного матеріалу з урахуванням класичних і новітніх методологічних принципів. (КП-4)
- Усвідомлення методологічного, організаційного та правового підґрунтя, необхідного для досліджень та/або інноваційних розробок у галузі філології, презентації їх результатів професійній спільноті та захисту інтелектуальної власності на результати досліджень та інновацій. (КП-5)
- Здатність професійно застосовувати поглиблені знання з обраної філологічної спеціалізації: мовознавства, літературознавства, фольклористики, перекладознавства, прикладної лінгвістики, літературної критики тощо. (КП-6)
- Здатність вільно користуватися спеціальною термінологією в обраній галузі філологічних досліджень. (КП-7)
- Усвідомлення ролі експресивних, емоційних, логічних засобів мови для досягнення запланованого прагматичного результату. (КП-8)
- Здатність чітко й виразно висловлювати думку, використовувати знання законів техніки мовлення: правильна постановка дихання, розвиток голосу, чітка та зрозуміла дикція, нормативна орфоепія. (КП-9)

Результати навчання:

- оцінювати власну навчальну та науково-професійну діяльність, будувати і втілювати ефективну стратегію саморозвитку та професійного самовдосконалення; (РН-1)
- демонструвати належний рівень володіння державною та іноземною мовами для реалізації письмової та усної комунікації, зокрема в ситуаціях професійного й наукового спілкування; презентувати результати своїх досліджень державною та іноземною мовами; (РН-2)
- застосовувати сучасні методики і технології, зокрема інформаційні, для успішного й ефективного здійснення професійної

- діяльності та забезпечення якості наукового дослідження в конкретній філологічній галузі; (PH-3)
- оцінювати й критично аналізувати соціально, особистісно та професійно значущі проблеми і пропонувати шляхи їх вирішення у складних і непередбачуваних умовах, що потребує застосування нових підходів та прогнозування; (PH-4)
 - знаходити оптимальні шляхи ефективної взаємодії у професійному колективі та з представниками інших професійних груп різного рівня; (PH-5)
 - застосовувати знання про експресивні, емоційні, логічні засоби мови та техніку мовлення для досягнення запланованого прагматичного результату й організації успішної комунікації; (PH-6)
 - аналізувати, порівнювати і класифікувати різні напрямки і школи в лінгвістиці; (PH-7)
 - оцінювати історичні надбання та новітні досягнення літературознавства; (PH-8)
 - характеризувати теоретичні засади (концепції, категорії, принципи, основні поняття тощо) та прикладні аспекти обраної філологічної спеціалізації; (PH-9)
 - збирати й систематизувати мовні, літературні, фольклорні факти, інтерпретувати й перекладати тексти різних стилів і жанрів; (PH-10)
 - здійснювати науковий аналіз мовного, мовленнєвого й літературного матеріалу, інтерпретувати та структурувати його з урахуванням доцільних методологічних принципів, формулювати узагальнення на основі самостійно опрацьованих даних; (PH-11)
 - дотримуватися правил академічної доброчесності; (PH-12)
 - доступно й аргументовано пояснювати сутність конкретних філологічних питань, власну точку зору на них та її обґрунтування як

- фахівцям, так і широкому загалу, зокрема особам, які навчаються; (PH-13)
- створювати, аналізувати й редагувати тексти різних стилів та жанрів;
 - обирати оптимальні дослідницькі підходи й методи для аналізу конкретного лінгвістичного чи літературного матеріалу; (PH-14)
 - використовувати спеціалізовані концептуальні знання з обраної філологічної галузі для розв'язання складних задач і проблем, що потребує оновлення та інтеграції знань, часто в умовах неповної/недостатньої інформації та суперечливих вимог; (PH-15)
 - планувати, організовувати, здійснювати і презентувати дослідження та/або інноваційні розробки в конкретній філологічній галузі; (PH-16)
 - планувати, організовувати, здійснювати і презентувати дослідження та/або інноваційні розробки в конкретній філологічній галузі. (PH-17)

ЕТАПИ ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБОТИ

Увесь перебіг наукового дослідження, який триває під час підготовки і написання кваліфікаційних робіт, можна представити у вигляді таких етапів:

- вибір теми роботи та обґрунтування її актуальності;
- визначення напрямів дослідження;
- складання та затвердження Плану виконання кваліфікаційної роботи;
- постановка мети та конкретних завдань дослідження;
- визначення об'єкта і предмета дослідження;
 - вибір методу (методології) проведення дослідження;
 - пошук джерельної бази дослідження і робота з нею;

- обговорення окремих частин та роботи в цілому з науковим керівником, заслуховування виконання плану роботи на засіданні кафедри;
- оформлення роботи;
- доповідь про результати дослідження (попередній захист) на засіданні кафедри, надання висновку кафедри про допуск (недопуск) до захисту, підготовка рецензії;
- підготовка до захисту: написання доповіді, підготовка ілюстративного (презентаційного) матеріалу (схеми, графіки, діаграми, таблиці, якщо це потрібно).
- захист кваліфікаційної роботи.

Обґрунтування актуальності обраної теми – початковий етап будь-якого дослідження. Кваліфікаційна робота реалізує, і те, як її автор уміє вибрати тему і наскільки правильно він цю тему розуміє й оцінює з погляду своєчасності і соціальної значущості, характеризує його наукову зрілість і професійну підготовленість. Висвітлення актуальності повинно бути лаконічним: досить у межах однієї машинописної сторінки показати основне – суть проблемної ситуації.

Від обґрунтування актуальності обраної теми слід перейти до формулювання **мети дослідження**, а також указати на конкретні **завдання**, які мають бути вирішені відповідно до цієї мети. Це, як правило, роблять у формі перерахування (вивчити..., описати..., встановити..., з'ясувати... тощо). Формулювання цих завдань необхідно робити якомога ретельніше, оскільки опис їхнього рішення повинен становити зміст глав кваліфікаційної роботи. Це важливо також і тому, що заголовки таких глав відображають завдання проведеного дослідження.

Далі **формулюють об'єкт і предмет дослідження**. Об'єкт – це процес чи явище, що спричинило проблемну ситуацію; предмет перебуває в межах об'єкта. Об'єкт і предмет дослідження як категорії наукового процесу співвідносні між собою як загальне і часткове. Дуже важливим етапом наукового дослідження є **вибір методів дослідження**, які є інструментом у

здобуванні фактичного матеріалу. Вони також – необхідна умова досягнення поставленої у роботі мети.

Опис процесу дослідження – **основна частина кваліфікаційних робіт**, в якій висвітлюють методику і техніку дослідження з використанням логічних законів і правил. Дуже важливий етап наукового дослідження – викладення його результатів.

Заключним етапом наукового дослідження є **висновки**, що містять те нове й істотне, що становить наукові і практичні результати проведеного у магістерській роботі дослідження.

Своєчасний і обґрунтований вибір теми кваліфікаційної роботи значною мірою підпорядкує собі весь процес засвоєння знань і набуття вмінь у процесі навчання. Від цього залежать і успішний захист роботи, й ефективність майбутньої діяльності. Як правило, тема роботи може бути пов'язана з попередньою чи майбутньою сферою діяльності студента.

Студентові надається право вибирати тему кваліфікаційної роботи з числа визначених випускною кафедрою навчального закладу або запропонувати свою з обґрунтуванням її актуальності. Щорічно профільна кафедра розробляє (оновлює) рекомендований перелік тематики кваліфікаційних робіт, який відображає актуальні питання і проблеми міжнародного розвитку. Слід звернути увагу, що в переліку тем наведено лише напрями робіт, а конкретна тема має бути адаптована слухачем і керівником роботи до об'єкта та предмета дослідження.

Керівництво кваліфікаційними роботами здійснюється досвідченими викладачами; організація і контроль за процесом підготовки та захисту робіт покладається на завідувачів кафедр.

Допомагають у виборі теми ознайомлення з аналітичними оглядами і статтями у спеціальній періодиці, а також бесіди і консультації з фахівцями-практиками, під час яких можна виявити важливі питання, ще мало вивчені в науці. Вибравши тему, студент повинен усвідомити, у чому полягають мета, конкретні завдання й аспект її розробки. Для цього треба визначити суть

пропонованої ідеї, актуальність теми, її теоретичну новизну і практичну цінність. Це значно полегшить оцінку й остаточний вибір теми.

ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇЇ ОПРАЦЮВАННЯ

Виконання завдань дослідження неможливе без ознайомлення з основними джерелами з теми кваліфікаційної роботи. Знайомство з опублікованою за темою роботи літературою починається з розробки ідеї, тобто задуму передбачуваного наукового дослідження, про що зазначено в темі і робочому плані роботи. Така постановка справи дає змогу більш цілеспрямовано шукати літературні джерела з обраної теми і глибше осмислювати той матеріал, що міститься в роботах інших учених, тому що основні питання проблеми майже завжди закладені в існуючих дослідженнях.

У зв'язку з розвитком науково-дослідних робіт і необхідністю детально аналізувати літературу попередніх років, щоразу більшого значення для дослідників набуває бібліографія, представлена значним переліком посібників. Серед них – тематичні покажчики й огляди, списки літератури в книжках та наукових статтях, каталоги галузевих науково-технічних видавництв тощо.

Відповідно варто продумати порядок пошуку і приступити до укладання картотеки (чи списку) літературних джерел за темою. Слід переглянути усі види джерел, зміст яких пов'язаний з темою дослідження. Стан вивченості теми найдоцільніше почати зі знайомства з інформаційними виданнями, мета яких – надати оперативну інформацію про публікації, стисло передати їх зміст. Нині випуском інформаційних видань займаються інститути, центри і служби науково-технічної інформації (НТІ), що охоплюють усі галузі народного господарства.

Добір літератури здійснюється у такий спосіб:

- Найбільш важливі праці рекомендує керівник під час вступної консультації.
- Студент переглядає каталог у бібліотеці свого навчального

закладу та в інших книгозбірнях, складає картотеку монографій, статей, що стосуються теми дослідження.

- Студент звертається до бібліографа, щоб одержати додаткові відомості про наукову літературу з теми.
- Вивчаючи роботи з визначеної теми, студент складає список праць, на які посилаються автори, або виписує їх із поданого переліку джерел.
- Дослідник звертається до бібліографічних покажчиків, довідників, бюлетенів.

Поради щодо бібліографування

Бібліографічні записи найзручніше робити на спеціальних (каталожних чи бібліографічних) картках, придбаних або виготовлених самостійно із цупкого паперу розміром 7,5 на 12,5 см. У зошиті робити такі записи не бажано, бо це завдасть зайвого клопоту під час кінцевого оформлення кваліфікаційної роботи, коли необхідно буде подати список літератури, складений за алфавітом.

Послідовність запису у бібліографічній картці така:

1. Прізвище та ініціали автора (авторів, якщо їх кілька).
2. Із нового рядка записується без скорочень і змін назва праці.
3. Після назви з нового рядка подаються вихідні дані (місто видання, назва видавництва, рік видання, кількість сторінок).

Під час бібліографічних записів на картках доцільно зазначати шифри, під якими подані ті чи інші книжки в каталозі. Це дозволить значно зекономити час. Адже якщо студент звірить свою картотеку із наявною у конкретній бібліотеці й зафіксує шифри, то йому не доведеться щоразу під час замовлення книги знову звертатися до каталогів.

Під час написання кваліфікаційної роботи найчастіше доводиться мати справу із книжками, збірниками, журналами.

Вивчення літератури за обраною темою потрібно починати із основних робіт, щоб одержати загальне уявлення про основні питання, а потім уже вести

пошук нового матеріалу. Вивчення наукової літератури – необхідна робота. Статтю чи книгу варто читати з олівцем у руках, роблячи виписки.

Вивчення наукових публікацій бажано проводити поетапно:

1. Загальне ознайомлення з роботою в цілому відповідно до її змісту.
2. Швидкий перегляд усього змісту.
3. Читання в порядку послідовності розташування матеріалу.
4. Вибіркове читання певної частини роботи.
5. Виписка найважливіших матеріалів.
6. Включення фрагменту тексту до майбутньої магістерської роботи.

Не потрібно прагнути тільки до запозичення матеріалу. Паралельно варто обміркувати знайдену інформацію. Цей процес триває впродовж усієї роботи над темою, тоді власні думки, що виникли під час знайомства з чужими роботами, стануть основою для здобуття нового знання. Критерієм оцінки прочитаного є можливість його практичного використання в роботі.

Аналіз літератури з проблеми повинен бути не описовим і констатуючим, а критичним, орієнтованим на ознайомлення з існуючим досвідом та з'ясування невирішених питань, на пошук оригінальних шляхів розв'язання проблеми і повинен презентувати власну позицію автора стосовно позиції інших дослідників. Обов'язковим є посилання на використану літературу згідно з існуючими правилами для запобігання плагіату. У разі виявлення випадків плагіату робота не допускається до захисту.

У науковій роботі часто використовуються цитати для того, щоб без перекручувань передати думку автора першоджерела, для ідентифікації поглядів під час порівняння різних наукових позицій тощо. Поряд із прямим цитуванням часто застосовують переказ тексту першоджерела, який слід ретельно звіряти з першоджерелом.

У кваліфікаційній роботі необхідно давати посилання на кожен цитату, запозичену думку, цифру, приклад з досвіду роботи тощо. Наявність у роботі цитування чужих думок без посилання на них неприпустиме і як наслідок

спричиняє відмову у прийнятті роботи до захисту. Посилатися слід на останні видання публікацій. Якщо використовують відомості, матеріали з монографій, оглядових статей, інших джерел з великою кількістю сторінок, тоді в посиланні необхідно точно вказати номери сторінок, ілюстрацій, таблиць тощо з відповідного джерела.

Посилання в тексті на джерела слід зазначати порядковим номером за переліком посилань, виділеним двома квадратними дужками, наприклад: "... у працях [1-7] ...". Посилання оформляються в основному тексті із зазначенням номера джерела зі списку літератури і сторінки, з якої наведено цитату, які записують у квадратних дужках, наприклад: [3, с. 421; 112, с. 33].

Для підтвердження власних аргументів посиланням на авторитетне джерело або для критичного аналізу того чи іншого друкованого тексту слід наводити цитати. Цитата має бути точною, жодні виправлення в запозичених словах та реченнях не допускаються.

Загальні вимоги до цитування такі:

- а) текст цитати починається і закінчується лапками і наводиться в тій граматичній формі, в якій він наданий у джерелі, із збереженням особливостей авторського написання;
- б) цитування повинно бути повним, без довільного скорочення авторського тексту і без перекручень думок автора. Пропуск слів, речень, абзаців у цитаті позначається трьома крапками. Вони ставляться в будь-якому місці цитати (на початку, всередині, вкінці);
- в) кожна цитата обов'язково супроводжується посиланням;
- г) у разі непрямого цитування слід бути абсолютно точним у викладенні думок автора і також давати відповідні посилання на джерело;
- д) не рекомендується починати цитату зі сполучника.

ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Кваліфікаційна робота, як правило, складається зі:

- вступу,
- основної частини, поділеної на розділи та підрозділи,
- висновків,
- списку використаних джерел,
- додатків (якщо вони потрібні).

Незалежно від обраної теми, структура кваліфікаційної роботи має бути такою:

- титульний аркуш (Додаток 1);
- зміст (Додаток 3);
- перелік умовних позначень (за необхідності);
- вступ;
- основна частина, яка складається з декількох розділів (2-3). Розділи у свою чергу поділяються, як правило, на підрозділи, що розкривають теоретичні та практичні аспекти означеної в роботі проблеми. Кожен розділ може складатися з 2-4 підрозділів. Після кожного розділу мають бути сформульовані висновки;
- загальні висновки;
- список використаних джерел;
- додатки (за необхідності).

Оскільки кваліфікаційна робота є науковою працею, її оцінюють не тільки за теоретичною цінністю, актуальністю теми і значенням отриманих результатів, а й за рівнем загальнометодичної підготовки, що насамперед відображено в композиції. Композиція роботи – це послідовність розташування її основних частин, до яких належать основний текст (тобто розділи та підрозділи), а також частини її довідково-супровідного апарату.

Титульний аркуш є першою сторінкою кваліфікаційних робіт і заповнюється за строго визначеними правилами. Після титульного листка йде зміст, у якому наведено всі заголовки розділів та підрозділів кваліфікаційної роботи і

вказано сторінки, з яких вони починаються. Заголовки змісту повинні точно повторюватись у заголовках в тексті. Усі заголовки починають із прописної букви без крапки в кінці.

Зміст подають на початку наукової роботи. Він містить найменування і номери початкових сторін усіх розділів, підрозділів і пунктів (якщо вони мають заголовок), зокрема вступу, висновків до розділу, загальних висновків, додатків, списку використаних джерел тощо.

У вступі до роботи зазначають актуальність обраної теми, мету і зміст поставлених завдань, формулюють об'єкт і предмет дослідження, вказують обраний метод (чи методи) дослідження, повідомляють, у чому полягають теоретична значущість і практична цінність отриманих результатів, а також відзначають положення, що виносяться на захист. Наприкінці вступної частини бажано розкрити структуру кваліфікаційних робіт, тобто дати перелік її структурних елементів і обґрунтувати послідовність їхнього розташування. Вступ має бути ґрунтовним, конкретним, але не великим за обсягом (3-4 сторінки). Його доцільно писати після того, як написана основна частина магістерської роботи. Апробація результатів роботи, де зазначається, на яких конференціях, семінарах тощо доповідалися результати дослідження. Наявність публікації підтверджує апробації результатів наукового дослідження є обов'язковою умовою до допуску до захисту кваліфікаційної роботи.

В основній частині кваліфікаційної роботи докладно розглядаються методика і техніка дослідження й узагальнюються його результати. Основу кваліфікаційної роботи складає текст, в якому студент викладає свої міркування, спостереження про об'єкт дослідження, здійснює аналіз фактичного матеріалу, зіставляє факти, узагальнює досліджувані явища. Він поділяється на розділи, у кожному із яких реалізується одне із завдань, сформульованих у вступній частині. **Розділи** можуть розбиватися на підрозділи, які, у разі потреби, зазнають подальшого членування. Зміст розділів основної частини повинен точно відповідати темі кваліфікаційної

роботи і цілком її розкривати. Авторів слід подбати про композиційну завершеність кожної структурної частини роботи: цього можна досягти, написавши коротенький вступ і висновок до кожної із частин. До кожного розділу роботи необхідно зробити висновки, а по закінченню роботи формулюються загальні висновки до всієї роботи в цілому.

Кваліфікаційна робота закінчується **висновками**, які обумовлені логікою проведення дослідження, мають характер синтезу накопиченої в основній частині наукової інформації. Це виклад отриманих підсумків і їх співвідношення з загальною метою і конкретними завданнями, поставленими і сформульованими у вступі. У висновках необхідно зазначати не тільки те позитивне, що вдалося виявити в результаті дослідження, а й недоліки та проблеми, а також конкретні рекомендації щодо їх усунення.

Після висновку прийнято поміщати бібліографічний **список використаної літератури**. Цей список – істотна частина роботи. Він відображає самостійну роботу студента з першоджерелами. Кожне включене у такий список наукове джерело повинне бути згаданим у рукописі роботи. Не слід включати в бібліографічний список ті роботи, на які немає посилань у тексті роботи і які фактично не були використані.

За необхідності робляться **додатки** до кваліфікаційної роботи, в які доцільно включати допоміжний матеріал, корисний для повного сприйняття роботи: матеріали анкетувань чи опитувань, таблиці допоміжних цифрових даних, схеми, інструкції та методики, ілюстрації допоміжного характеру тощо. Усі додатки повинні мати порядкову нумерацію та назви, що відповідають їхньому змісту. Нумерація аркушів з додатками продовжує загальну нумерацію сторінок основного тексту роботи.

ВИМОГИ ДО ТЕХНІЧНОГО ОФОРМЛЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ

Кваліфікаційну роботи друкують за допомогою комп'ютера з одного боку аркуша білого паперу формату А4 (210x297 мм) через півтора міжрядкового інтервалу до тридцяти рядків на сторінці з використанням шрифту Times New Roman 14 розміру текстового редактора Word. Обсяг роботи повинен становити від 40 сторінок комп'ютерного набору.

Назви структурної частини

- Титульна сторінка (зразок титульної сторінки у *Додатку 1*)
- Зміст (зразок Змісту у *Додатку 2*)
- Вступ
- Основна частина роботи, поділена на розділи, підрозділи
- Висновки
- Список використаних джерел
- Додатки (за необхідністю)

Береги в тексті роботи таких розмірів: лівий – 30 мм, правий – 15 мм, верхній – 20 мм, нижній – 20 мм. Шрифт друку повинен бути чітким, стрічка – чорного кольору середньої жирності. Щільність тексту роботи повинна бути однаковою.

Друкарські помилки можна виправляти підчищенням або зафарбуванням коректором, наносячи на ті місця правильний текст або фрагмент рисунка. Допускається два виправлення на одній сторінці. Не можна виділяти текст роботи чи окремі його фрагменти курсивом або жирним шрифтом. Заголовки структурних частин роботи: "ЗМІСТ", "ВСТУП", "РОЗДІЛ", "ВИСНОВКИ", "СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ", "ДОДАТКИ" друкують великими літерами симетрично до тексту жирним

шрифтом. Заголовки структурної частини "РОЗДІЛ" також друкують великими літерами симетрично до тексту жирним шрифтом. Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацу жирним шрифтом. Крапку в кінці заголовка не ставлять. Заголовки пунктів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацу із розрядкою.

У кінці заголовка ставиться крапка. Відстань між заголовком (за винятком заголовка пункту) і текстом повинна становити 2 відступи. Кожну структурну частину магістерської роботи треба починати з нової сторінки. Абзацний відступ повинен бути однаковим впродовж усього тексту роботи і дорівнювати п'яти знакам.

До загального обсягу кваліфікаційної роботи не входять додатки, список використаних джерел, таблиці та рисунки, які повністю займають площу сторінки. Але всі сторінки зазначених елементів роботи підлягають нумерації.

Нумерацію сторінок, розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів, рисунків, таблиць, формул подають арабськими цифрами без знака №. Першою сторінкою роботи є титульний аркуш, який включають до загальної нумерації сторінок роботи. На титульному аркуші номер сторінки не ставлять, на наступних сторінках номер ставлять у правому верхньому куті сторінки без крапки в кінці.

З міст, вступ, висновки, список використаних джерел не нумерують. Номер розділу ставлять після слова "РОЗДІЛ", після номера крапку не ставлять, потім з нового рядка друкують заголовок розділу. Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку, наприклад: "2.3." (третій підрозділ другого розділу). Потім у тому ж рядку йде заголовок підрозділу. Пункти нумерують у межах кожного підрозділу. Номер пункту складається з порядкових номерів розділу, підрозділу, пункту, наприклад: "1.3.2."

Ілюстрації (креслення, схеми, графіки, карти) і таблиці необхідно подавати безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше або на наступній сторінці. Ілюстрації і таблиці, які розміщені на окремих сторінках, включають до загальної нумерації сторінок. Ілюстрації позначають словом "Рис." і нумерують послідовно в межах розділу, за винятком ілюстрацій, поданих у додатках. Номер ілюстрації повинен складатися з номера розділу і порядкового номера ілюстрації, між якими ставиться крапка, наприклад: Рис. 1.2. Номер ілюстрації, її назва і пояснювальні підписи розміщують послідовно під ілюстрацією.

Таблиці нумерують послідовно (за винятком таблиць, поданих у додатках) в межах розділу. У правому верхньому куті над заголовком таблиці розміщують напис "Таблиця" із зазначенням її номера. Номер таблиці повинен складатися з номера розділу і порядкового номера таблиці, між якими ставиться крапка, наприклад: "Таблиця 1.2" (друга таблиця першого розділу). У разі переносу частини таблиці на інший аркуш (сторінку) слово "Таблиця" і номер її вказують один раз справа над першою частиною таблиці, над іншими частинами пишуть слова "Продовження табл." і вказують номер таблиці, наприклад: "Продовження табл. 1.2".

Особлива увага оформленню списку використаних джерел, який розміщують після висновків і має самостійну нумерацію. Відомості про джерела, включені до списку необхідно давати згідно з вимогами державного стандарту.

Джерела можна розміщувати у списку одним із таких способів: у порядку появи посилань у тексті, в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків, у хронологічному порядку. Авторів-однофамільців розміщують за алфавітом їх ініціалів, а праці одного автора – за алфавітом заголовків його видань чи згідно з хронологією написання робіт.

У випадку, коли список використаних джерел оформлюється відповідно до порядку появи посилань у тексті, інформація про джерело наводиться лише

один раз, незалежно від того, скільки разів з'являється посилання на це джерело у тексті.

Бібліографічний опис складається на основі друкованого твору мовою оригіналу, крім написаних японською та китайською мовами. Для останніх опис подається в українському перекладі.

Необхідно мати на увазі, що у списку використаних джерел обов'язково вказуються джерела, на які автор посилався в роботі, а також ті, на які немає посилань, але їх опрацювання допомогло авторові більш змістовно написати ті чи інші розділи.

Додатки оформлюють як продовження роботи на наступних її сторінках. Їх розміщують у порядку появи посилань у тексті магістерської роботи. Якщо додатки оформлюють на наступних сторінках роботи, кожен такий додаток повинен починатися з нової сторінки. Додаток повинен мати заголовок, надрукований угорі малими літерами з першої великої симетрично відносно тексту сторінки. З правого боку над заголовком малими літерами з першої великої друкується слово "Додаток" і велика літера, то позначає додаток. Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Є, І, Ї, Й, О, Ч, Ь, наприклад: Додаток А, Додаток Б і т.д. Текст кожного додатка, за необхідності, може бути поділений на розділи й підрозділи, які нумерують у межах кожного додатка. У цьому разі перед кожним номером ставлять позначення додатка (літеру) і крапку, наприклад: В.3.1 – підрозділ 3.1 додатка В.

Ілюстрації, таблиці, формули, які розміщені в додатках, нумерують у межах кожного додатка, наприклад: рис. Д.1.2. – другий рисунок першого розділу додатка Д; формула (Л.І) – перша формула додатка А. Додатки повинні мати спільну з рештою роботи нумерацію сторінок.

ЗАХИСТ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ

Захист кваліфікаційної роботи проводиться на відкритому засіданні екзаменаційної комісії, тобто процедура захисту є максимально публічною із можливою присутністю всіх бажаючих. Дата захисту визначається згідно з графіком засідань.

Процедура захисту містить:

- представлення здобувача і його роботи головою ЕК;
- виступ автора кваліфікаційної роботи;
- питання членів ЕК і присутніх до випускника;
- відповіді на питання членів ЕК і присутніх;
- оголошення відгуку наукового керівника та рецензії на кваліфікаційну та дипломну роботи;
- відповіді здобувача на зауваження наукового керівника і рецензента;
- виступ наукового керівника (факультативно);
- загальна дискусія (факультативно);
- завершальний виступ здобувача (факультативно);
- підбиття підсумків захисту кваліфікаційної роботи на закритому засіданні ЕК;
- публічне оголошення результатів захисту (здійснюється в день захисту після оформлення протоколу засідання ЕК).

Виступ на захисті кваліфікаційної роботи є надзвичайно важливим завершальним етапом роботи, від якого значною мірою залежить її загальна оцінка. Для успішного захисту необхідно заздалегідь підготувати виступ (доповідь), що містить обґрунтування актуальності обраної тематики, мету і завдання дослідження, методологію, а також ґрунтовно опрацьовані висновки роботи. У доповіді основна увага повинна приділятися власним результатам дослідження, авторським розробкам та самостійно отриманим науковим

результатам.

Рекомендована тривалість доповіді – 7 хвилин.

Успішна доповідь на захисті передбачає дотримання певних правил, зокрема:

- упевнено й системно розповідати про свою роботу, користуючись текстом виступу за необхідністю, а не просто читати його, що передбачає належну підготовку до виступу та його репетицію;
- не використовувати під час виступу довгі складні фрази й словосполучення, а намагатися застосовувати короткі речення;
- не переважувати виступ цифрами і фактами;
- надавати чіткі та по суті справи відповіді на питання та зауваження;
- увага до мови доповідача;
- суворо дотримуватися регламенту.

Оцінювання кваліфікаційної роботи здійснюється з урахуванням таких вимог до неї:

1. Логічна обґрунтованість структури (плану) роботи з урахуванням викладених у вступі мети й завдань, коректна послідовність викладу матеріалу.

2. Широта охоплення, глибина й коректність використання літератури. У кваліфікаційній роботі повинні використовуватися основні нормативно-правові акти, присвячені проблемі дослідження, основна монографічна література, публікації в наукових і науково-практичних виданнях. Перевагою роботи є наявність аналізу узагальнення вітчизняного і закордонного досвіду розв'язання відповідної проблеми, обґрунтування доречності й правомірності його використання в конкретних умовах. Найважливішою вимогою є дотримання правил посилання на використану літературу, запобігання плагіату.

3. Самостійність проведених досліджень, наявність очевидного власного внеску в розв'язання досліджуваної проблеми.

4. Обґрунтованість пропозицій і рекомендацій, висновків з роботи, їх

зв'язок з проведеними дослідженнями і викладеним матеріалом, конкретність практичних рекомендацій. Слід уникати безадресних порад загального характеру (як-от; "поліпшити", "поглибити", "удосконалити"). У роботі треба запропонувати конкретні міри правового, організаційного, ідеологічного характеру для поліпшення досліджуваної ситуації та розв'язання проблеми.

5. Коректна мова і стиль викладу матеріалу. Робота повинна бути написана українською мовою без помилок, ретельно відредагована.

6. Якість оформлення роботи відповідно до рекомендованих норм і стандартів.

7. Якість презентації роботи під час її захисту із застосуванням ілюстративних чи роздаткових матеріалів, переконливість відповідей на додаткові питання.

8. Апробація результатів роботи. Публікації не менше трьох. Результати захисту кваліфікаційної роботи визначаються оцінками "відмінно", "добре", "задовільно" і "незадовільно" з урахуванням якості її виконання та рівня її захисту.

ДОДАТКИ

Додаток 1

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРИУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ФІЛОЛОГІЇ ТА МАСОВИХ КОМУНІКАЦІЙ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ**

«ІНТЕГРАЦІЯ ЧЕХІЇ ДО ЄС: ПОЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ»

Кваліфікаційна робота
здобувача вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти
освітньо-професійної програми
«_____»
ПІБ здобувача освіти
Науковий керівник:
Іванов Іван Петрович
доктор, політичних наук, професор
кафедри міжнародних відносин
та зовнішньої політики

Кваліфікаційна робота захищена
з оцінкою _____
Секретар ЕК _____
«__» _____ 20__ р.

Київ – 20__

Додаток 2

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МІЖНАРОДНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	10
1.1. Сутність та значення міжнародних інвестицій у національному економічному розвитку	10
1.2. Закономірності міжнародних інвестиційних процесів	26
1.3. Регулювання міжнародної інвестиційної діяльності	35
Висновки до розділу 1	50
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ МІЖНАРОДНИХ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ І УЧАСТІ В НИХ УКРАЇНИ	53
2.1. Аналіз міжнародних інвестиційних процесів	53
2.2. Оцінка стану інвестиційного процесу в Україні	61
2.3. Аналіз участі України в міжнародних інвестиційних процесах	89
Висновки до розділу 2	116
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ УЧАСТІ УКРАЇНИ В МІЖНАРОДНИХ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ	119
3.1. Удосконалення механізму залучення іноземних інвестицій в економіку України	119
3.2. Чинники збільшення власних джерел інвестування української економіки	140
3.3. Формування нових організаційних структур, що сприяють активізації участі України в міжнародних інвестиційних процесах	159
Висновки до розділу 3	179
ВИСНОВКИ	182
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	186
ДОДАТКИ	203

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ВІДГУК керівника на кваліфікаційну роботу

здобувача _____

Тема кваліфікаційної роботи _____

Науковий керівник _____

Актуальність теми _____

Об'єкт дослідження _____

Характеристика теоретичного рівня, наявності самостійних розробок та практичної значимості роботи _____

Зауваження та недоліки _____

Загальний висновок керівника _____

Науковий керівник _____ « ____ » _____ 20__ р.

Кваліфікаційна робота переглянута.

Здобувач _____ допускається до захисту кваліфікаційної роботи
в Екзаменаційній комісії

Завідувач кафедри _____

_____ (ПІБ)

_____ (підпис)

